

DÜNYA ÇOCUK İŞÇİLİĞİNİ ÖNLEME GÜNÜ

12 HAZİRAN

Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization; ILO) 2002 yılında çocuk işçiliğine küresel kapsamda dikkat çekmek ve çocuk işçiliğini ortadan kaldırmaya yönelik yapılması gerekenleri ortaya koymak için Dünya Çocuk İşçiliğini Önleme Gününü başlatmıştır. O yıldan beri her yılın 12 Haziran günü dünya genelinde belirli bir başlık altında kampanya düzenlenmektedir. Bu yıl Dünya İşte Sağlık ve Güvenlik Günü ile birlikte yürütülen Dünya Çocuk İşçiliğini Önleme Günü kampanyasının başlığı “Güvenli ve Sağlıklı Nesil” (Generation Safe & Healthy). Bu ortak kampanya Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH)’ne vurgu yapmaktadır. Hedef 8.8 (Bütün çalışanlar için güvenli çalışma ortamlarının geliştirilmesi) ile Hedef 8.7 (Zorla çalıştırmayı ortadan kaldırmak, modern köleliği ve insan ticaretini sona erdirmek ve çocukların askere alınmaları ve asker olarak kullanılmaları da dâhil çocuk işçiliğinin en kötü türlerinin yasaklanmasını ve ortadan kaldırılmasını güvence altına almak için acil ve etkili önlemler alınması ve 2025’e kadar çocuk işçiliğinin her türünün sona erdirilmesi)’nin hayata geçirilmesinde yapılacak etkinliklere hız kazandırılmasının gerekliliğine odaklanmaktadır.¹

Çocuklar tarafından yapılan tüm işler **çocuk işçiliği** olarak tanımlanmamaktadır. Evde ebeveynlere yardım etmek, okul saatleri dışında ve tatil günlerinde harçlığını çıkarmak için çalışmak, aile işine yardımcı olmak gibi çocuğun sağlığını ve eğitimini engellemeyen işler ise çocuğu geliştiren etkinlikler olarak görülmektedir. Çocuk işçiliği; çocuğa ruhsal, fiziksel, sosyal ya da manevi olarak tehlikeli ve zarar verici olan, ayrıca eğitimine bir şekilde zarar veren (okula gitmesini engelleyen işler, okuldan erken ayrılmasına neden olan işler ya da okul ile birlikte yürütülen uzun ve ağır işler) her türlü işe vurgu yapmaktadır². Çocuk işçiliğinin en kötü formları ise silahlı çatışmalarda asker olanlar da dahil her türlü kölelik, seks işçiliği ve her türlü yasadışı işlerde çalışmadır.³

Çocuk işçiler ve genç işçiler özellikle risk altındadır. Yetişkinlere göre risk değerlendirmesinde daha az yetkin olmaları ve hala büyüüp gelişmeleri nedeniyle tehlikelere karşı daha hassastırlar. Gelişim basamağı, sınırlı iş deneyimleri ve iş becerilerinin zayıf olması nedenleriyle çocuk işçiler daha fazla zarara uğrama riski altındadır. Ayrıca çocuk işçiler işyeri tehlikeleri konusunda en az sesini yükseltebilen gruptur.⁴ Dezavantajlı konumda olan çocukların emeğinden yararlanılmasının tüm dünyada önlenmesi gerekmektedir.

¹ <http://www.un.org/en/events/childlabourday/> Erişim Tarihi: 07.06.2018

² <http://www.ilo.org/ipec/facts/lang--en/index.htm> Erişim Tarihi: 11.06.2018

³ <http://www.ilo.org/ipec/facts/lang--en/index.htm> Erişim Tarihi: 11.06.2018

⁴ Uluslararası Çalışma Örgütü, 2018, *Generation Health & Safe Key Messages*

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ-222

Dünya genelinde 5-17 yaş aralığında 218 milyon çocuk çalıştırılmaktadır. Çalışan çocukların 73 milyonu tehlikeli şartlar altında çalışmaktadır. Çocuk işçilerin büyük kısmı Afrika ve Asya-Pasifik bölgelerinde bulunmaktadır. Çocuk işçiler özellikle tarım alanında çalışmaktadır, bunu sırasıyla hizmet ve madencilik de dahil sanayi sektörleri takip etmektedir.⁵

Çocuk işçiliğinin çok önemli sağlık sonuçları bulunmaktadır. Düşük ve orta gelirli ülkelerde çocuk işçiliğinin fiziksel ve ruhsal sağlık üzerine etkilerini inceleyen bir sistematik derlemede çocuk işçilerde daha fazla malnütrisyon ve gelişim geriliği olduğu, ruhsal ve davranışsal bozuklukların daha fazla görüldüğü saptanmıştır. Ayrıca çocuklarda viral enfeksiyonlar, yaralanmalar gibi fiziksel hastalıklar ve çeşitli ruhsal hastalıklar daha sık görülmekte, her türlü istismara da daha fazla maruz kalmaktadırlar⁶. Erişkin rolünü üstlenme, sağlıksız yaşam tarzı davranışlarını edinmelerinin yanı sıra maruz kalınan kimyasal etkenlerin de uzun vadede önemli sağlık sorunlarına neden olduğu bilinmektedir.^{7,8}

Ülkemiz yasalarında çocuk işçi “On dört yaşını bitirmiş, 15 yaşını doldurmamış ve ilköğretimini tamamlamış kişi”, genç işçi ise “On beş yaşını tamamlamış ancak 18 yaşını tamamlamamış kişi” olarak tanımlanmaktadır⁹. Ayrıca Ülkemiz 138 numaralı İstihdama Kabulde Asgari Yaşa İlişkin ILO Sözleşmesini 1998 yılında imzalamıştır. Bu sözleşmeye göre 15 yaşın altındaki hiçbir çocuk çalıştırılmaz. Yine Ülkemiz 182 numaralı En Kötü Biçimdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin ILO Acil Eylem Sözleşmesini de 2001 yılında kabul etmiştir.¹⁰

Önlenmesine yönelik yasal dayanağı olmasına rağmen temel nedenleri yoksulluk ve yetişkin işsizliği olan çocuk işçiliği Ülkemizde önemli bir sorun olmaya devam etmektedir.

Türkiye’deki duruma bakıldığında 2012 yılında yapılan Çocuk İşgücü Anketi sonuçlarına göre, 6-17 yaş arasındaki 890 bin çocuk çalışmaktadır. Çalışan çocukların 292 bini çalışmanın yasak olduğu 6-14 yaş aralığındadır. Çalışan çocukların %44,7’si tarım sektöründe, %31,0’ı hizmet sektöründe, %24,3’ü de sanayi sektöründe çalışmaktadır.¹¹ İstihdam oranına bakıldığında

⁵ <http://www.un.org/en/events/childlabourday/background.shtml> Erişim: 07.06.2018.

⁶ Ibrahim A, Abdalla SM, Jafer M, Abdelgadir J, de Vries N. Child labor and health: a systematic literature review of the impacts of child labor on child’s health in low-and middle-income countries. Journal of Public Health 2018.

⁷ Woolf AD. Health hazards for children at work. Journal of Toxicology: Clinical Toxicology 2002;40(4):477-482.

⁸ Akyüz Emine Çocuk Hukuku. Çocukların Hakları ve Korunması. ISBN 978-605-364-094-3. PEGEM Akademi 2010, Ankara. 324-332.

⁹ Çocuk ve Genç İşçilerin Çalıştırılma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Madde 4

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.5457&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch>. Erişim:11.06.2018.

¹⁰ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2017, Çocuk İşçiliği İle Mücadele Ulusal Programı 2017-2023, Elektronik sürüm: https://www.csgb.gov.tr/media/4755/cocuk_isciligi_rev_23032017.pdf Erişim:11.06.2018.

¹¹ <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13659> Erişim:11.06.2018.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ-222

%5,9'dur. Hanehalkı işgücü araştırması sonuçlarına göre 2016 yılında 15-17 yaş arasında işgücüne katılma sıklığı %20,8 iken 2017 yılında bu sıklık %20,3 olarak karşımıza çıkmaktadır. Erkek çocuklar kız çocuklarına göre işgücüne daha fazla katılmaktadır.¹² Son yıllarda Suriye'den gelen çocuk ve genç işçilerin sayısının da hızla arttığı bilinmektedir.¹³

Çocuk işçiliği ile Mücadele Ulusal Programında Ülkemizde çocuk işçiliğinin temel nedenleri yoksulluk, eğitim hizmetlerinden yararlanamama/erişememe, kırdan kente göç, yetişkin aile bireylerinin işsizliği, geleneksel bakış açısı, mevzuatın eksiklikleri ve etkin uygulanamaması, işverenlerin çocuk işgücü talebi ve düzensiz göç olarak sıralanmıştır. Yine bu programa göre öncelikli hedef grupları sokakta, küçük ve orta ölçekli işletmelerde ağır ve tehlikeli işlerde, tarımda aile işleri dışında ücret karşılığı gezici ve geçici tarım işlerinde çalışan çocuklar olarak belirlenmiştir. Ayrıca 2018 yılı "Çocuk İşçiliği ile Mücadele Yılı" ilan edilmiştir.¹⁰

Türkiye Ulusal İstihdam Stratejisi'nde 2023 yılında özellikle sanayide ağır ve tehlikeli işlerde, sokakta ve mevsimlik gezici geçici tarımda gerçekleşen çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin tamamen ortadan kaldırılması, diğer alanlarda çocuk işçiliğinin %2'nin altına düşürülmesi hedefi yer almaktadır.¹⁴

Çocuk işçiliğinin önüne geçilmesi için öncelikle çocukların istihdamının önüne geçilmesi gerekmektedir. Ebeveynlerin istihdam edilmesi çocuk işçiliğinin önlenmesinde önemli rol oynayacaktır. Ayrıca eğitim olanaklarının artırılması ve eğitimin güçlendirilmesi alınacak önlemler arasındadır. Tüm ülkeler tehlikeli işler sınıflamasını gözden geçirmeli, tehlikeli işlerde çocukların çalışması engellenmelidir. Çocuk işçiliğinin bildirim sisteminin güçlendirilmesi önlenme, kontrol altına alma ve yasal işlemlerin yapılması açısından önemlidir. Sonuç olarak çok sektörlü bir bakış açısıyla ortak bir mücadele programının uygulanması ve her kurumun üzerine düşeni yapması gerekmektedir.

¹² <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27596> Erişim Tarihi: 11.06.2018.

¹³ Harunoğulları M. Suriyeli sığınmacı çocuk işçiler ve sorunları: Kilis örneği. Göç Dergisi 2016;3(1):29-67.

¹⁴ Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2017, Ulusal İstihdam Stratejisi 2014-2023 Eylem Planları 2017-2019, s:45 Elektronik Sürüm: <http://www.uis.gov.tr/media/1437/uis2014-2023.pdf> Erişim: 11.06.2018.